Пам'ятки архітектури Маріуполя

Віртуальна екскурсія . Огляд основних проблемних аспектів виокремлення і збереження пам'яток

Завдання заняття:

1. Ознайомитись із специфічною формою проведення занять – віртуальною екскурсією.

2. Ознайомитись із затвердженими пам'ятками архітектури міста Маріуполя.

3. Розглянути історію виокремлення об'єктів, рекомендованих до переліку пам'яток архітектури місцевого значення, і обговорити проблемні питання щодо стану та перспектив збереження архітектурної спадщини Маріуполя.

За мат. видання:
Школа педагогічної майстерності викладачів : Інформаційно-організаційний навігатор / укл. Ю. М. Косенко. – Маріуполь: МДУ, 2019. – 23 с.

Що саме нам надає можливість стверджувати: “так, це була екскурсія”?

Екскурсія — Вікіпедія

https://uk.wikipedia.org/wiki/Екскурсія

Ви не увійшли до системи Обговорення Внесок Створити обліковий запис Увійти

Стаття Обговорення Читати Редагувати Редагувати код Переглянути історію Пошук у Вікіпедії

ВікіпедіЯ
Вільна енциклопедія

Головна сторінка
Поточні події
Нові редагування
Нові сторінки
Випадкова стаття

Участь
Портал спільноти
Кнайпа
Довідка
Пожертвування

Інструменти
Посилання сюди
Пов'язані редагування
Спеціальні сторінки
Постійне посилання
Інформація про сторінку
Елемент Вікіданих
Цитувати сторінку
Статистика відвідувань

Друк/експорт
Створити книгу

Екскурсія [ред. | ред. код]

Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії.

У Вікіпедії є статті про інші значення цього терміна: Екскурсія (значення).

Екску́рсія (від лат. *excursio* — прогулянка, поїздка, похід) — колективне відвідування музею, пам'ятного місця, виставки, підприємства тощо; поїздка, прогулянка з освітньою, науковою, спортивною або розважальною метою. Показ об'єктів відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста — екскурсовода, який передає аудиторії бачення об'єкта, оцінку пам'ятного місця, розуміння історичної події, пов'язаного з цим об'єктом. Екскурсії можуть бути як самостійною діяльністю, так і частиною комплексу туристичних послуг.

Вивчається екскурсознавством.

Шкільна екскурсія на узбережжя моря

Зміст [сховати]

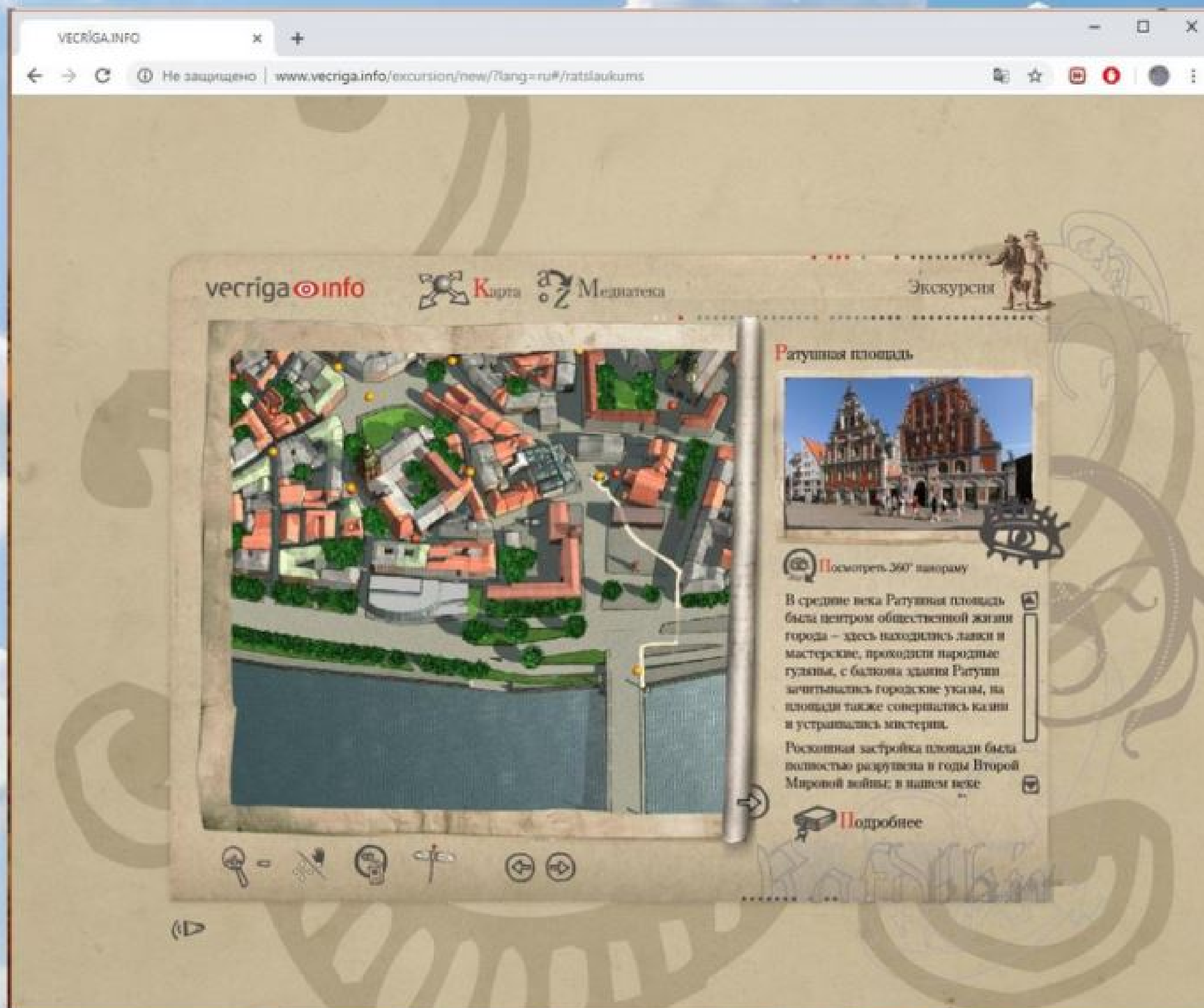
Класифікація [ред. | ред. код]

За змістом:[1]

1. **Оглядова екскурсія**, як правило, багатотемна, з використанням історичного та сучасного матеріалу. Будується на демонстрації різноманітних об'єктів — пам'яток історії та культури, будівель та споруд, природних об'єктів, місць знаменитих подій, елементів

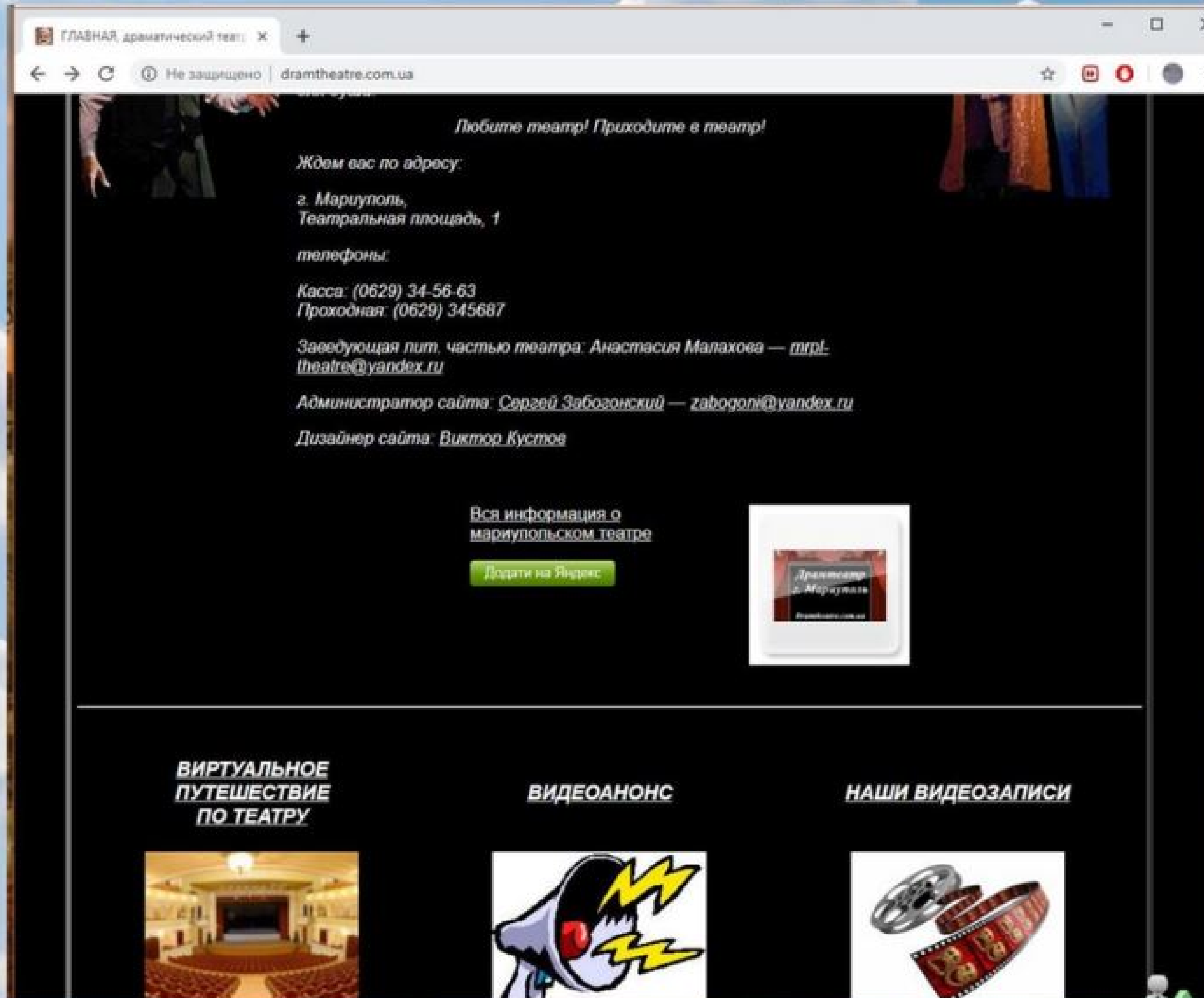
Корисне посилання:
Понятие «экскурсия» в энциклопедических изданиях 1930-1970-х гг.
https://ru.calameo.com/books/0029790714997c7266188

Розмаїття термінів: віртуальна екскурсія, Рига

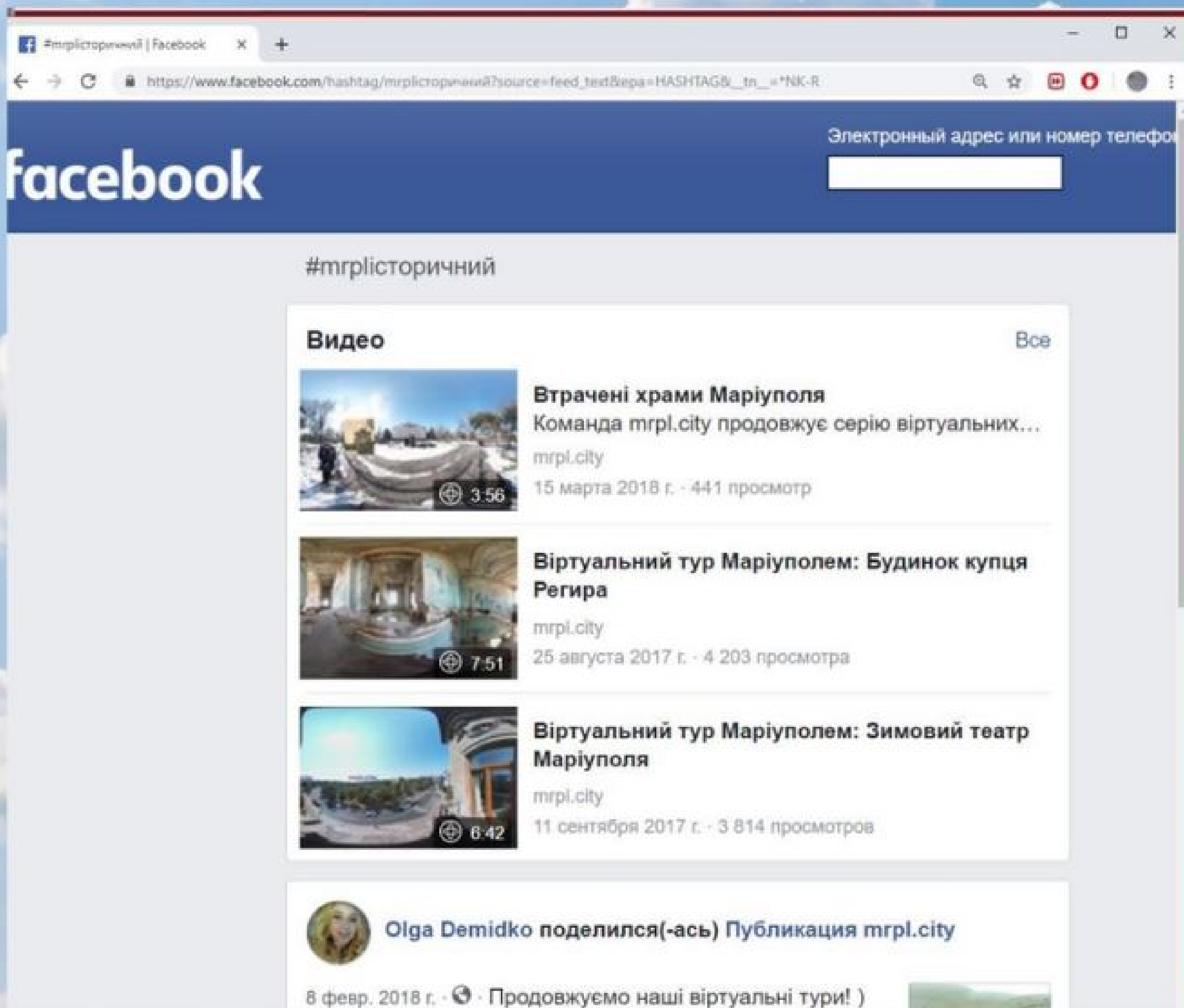
http://www.vecriga.info/excursion/new/?lang=ru#/ratslaukums

Розмаїття термінів : віртуальна подорож, Маріуполь, театр

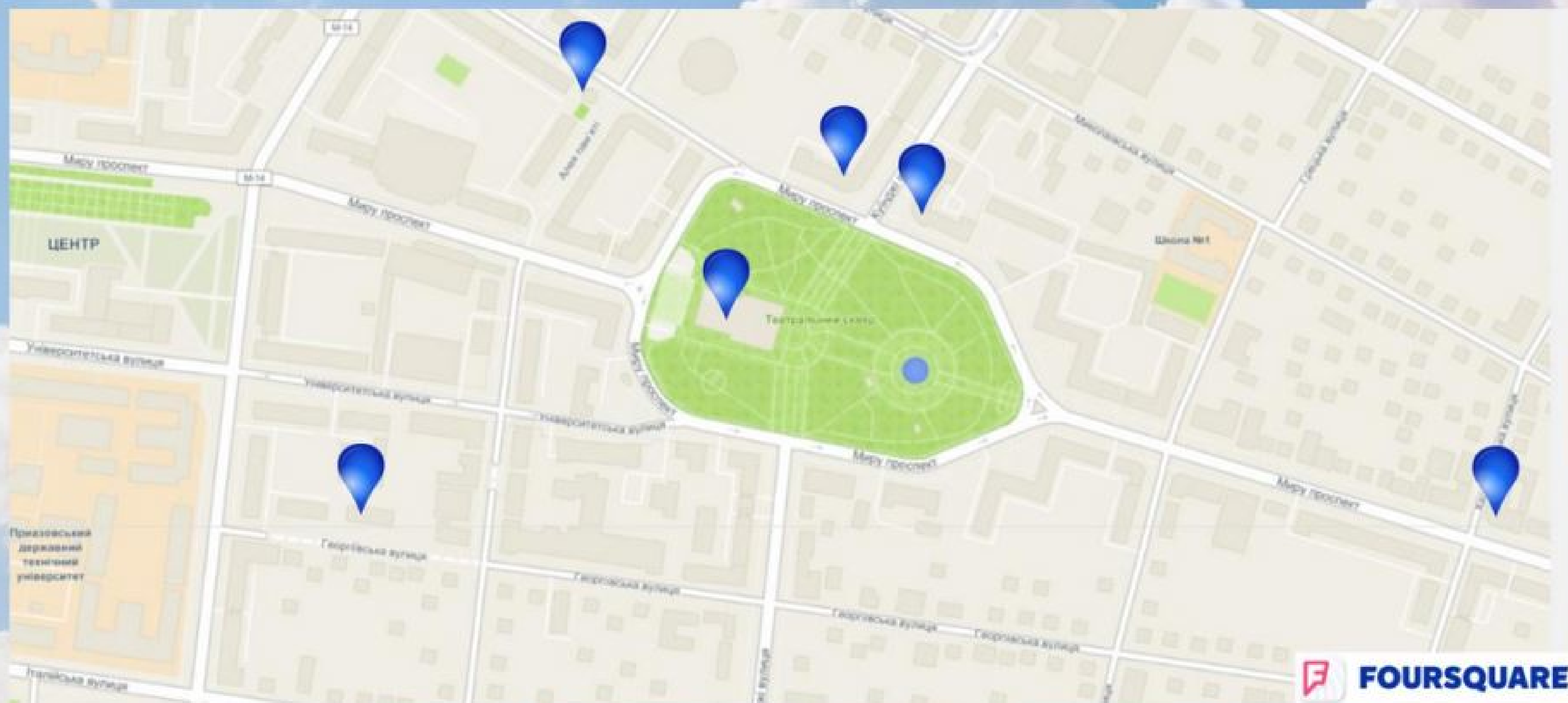
http://dramtheatre.com.ua/

Розмаїття термінів : віртуальний тур, Маріуполь, будинок Регіра

https://www.facebook.com/hashtag/mrpl%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9?source=feed_text&epa=HASHTAG&__tn__=*NK-R

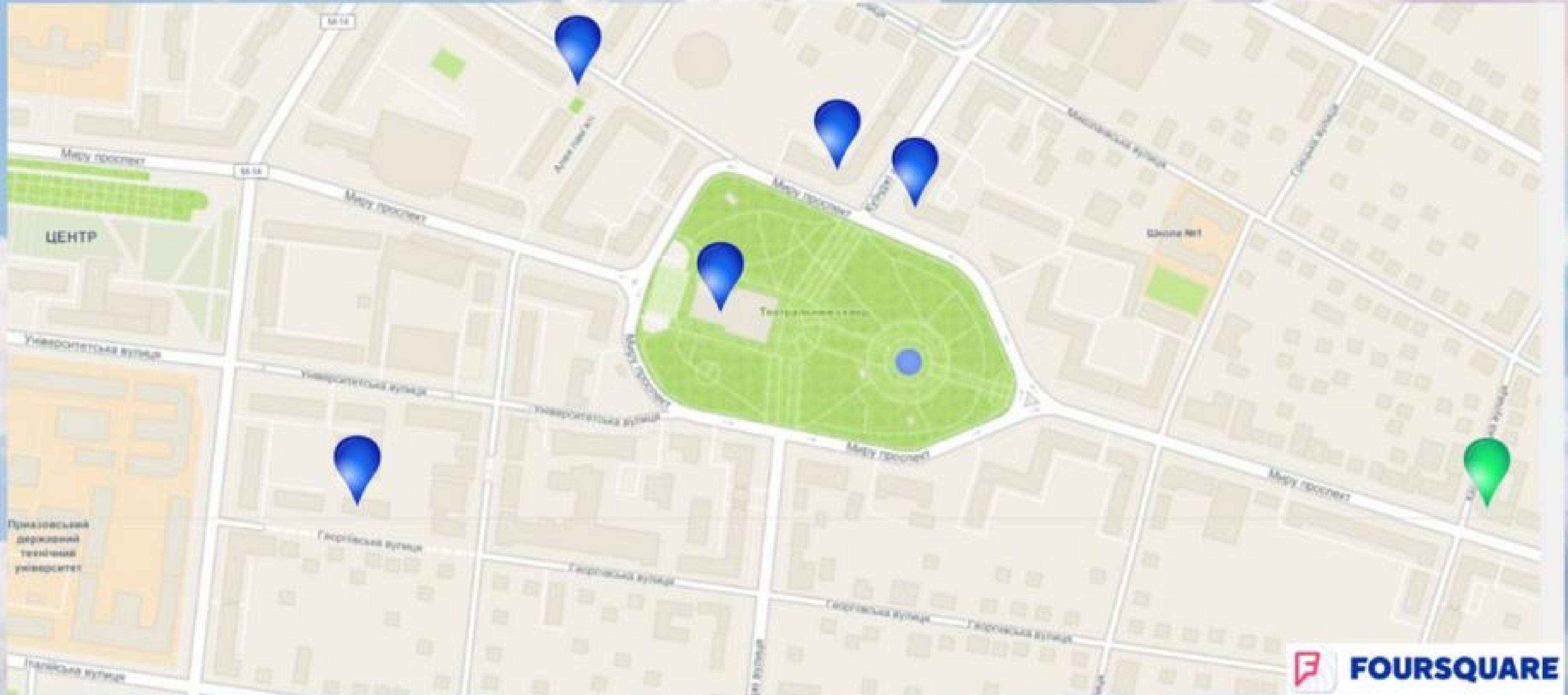
Пам'ятки архітектури на мапі Маріуполя

Мариупольские старожилы с вековой историей // 0629.com.ua : Сайт города Мариуполя. – 2017. – 28 апр. – Режим доступа: https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej.

В Мариуполе государство охраняет 6 памятников архитектуры с вековой историей / по мат. сайта 0629.com.ua // Донецкие новости : Региональный портал Донбасса. – 2017. – 29 апр. – Режим доступа: https://dnews.dn.ua/news/602630.

Вул. Харлампіївська, 17 (охор. №29-ДЦ)

Перлина маріупольського «цегляного стилю». Будинок, який чи не найчастіше змінював колір і назву

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Молодожній”

Фото зі сторінки інтернет-порталу «ГидМариуполь»
http://dkmolodezhnyy.gidmariupol.com/about

Вул. Харлампіївська, 17. Готель “Континенталь”

Фото до ст.:
Проценко А. Загадка мариупольского «зимнего дворца» / А. Проценко // Старый Мариуполь : краеведческий портал. – 2011. – 7 июня. – Режим доступа: http://old-mariupol.com.ua/zagadka-mariupolskogo-zimnego-dvorca/

Вул. Харлампіївська, 17. ПК "Азовсталь"

Фото О. Мазур
(серпень 2007 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Азовсталь”

Фото О. Дейниченко (квітень 2008 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Азовсталь”

Фото О. Дейниченко
(квітень 2008 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Азовсталь”

Фото О. Дейниченко (квітень 2008 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Азовсталь”

Фото Т. Фаустової
(квітень 2010 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. Старовинні сходи («готель Томазо»)

Джерело фото:
https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej

Вул. Харлампіївська, 17. Старовинні сходи («готель Томазо»)

Джерело фото:
https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej

Вул. Харлампіївська, 17. Старовинні сходи («готель Томазо»)

Джерело фото:
https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej

Вул. Харлампіївська, 17. ПК "Молодожній"

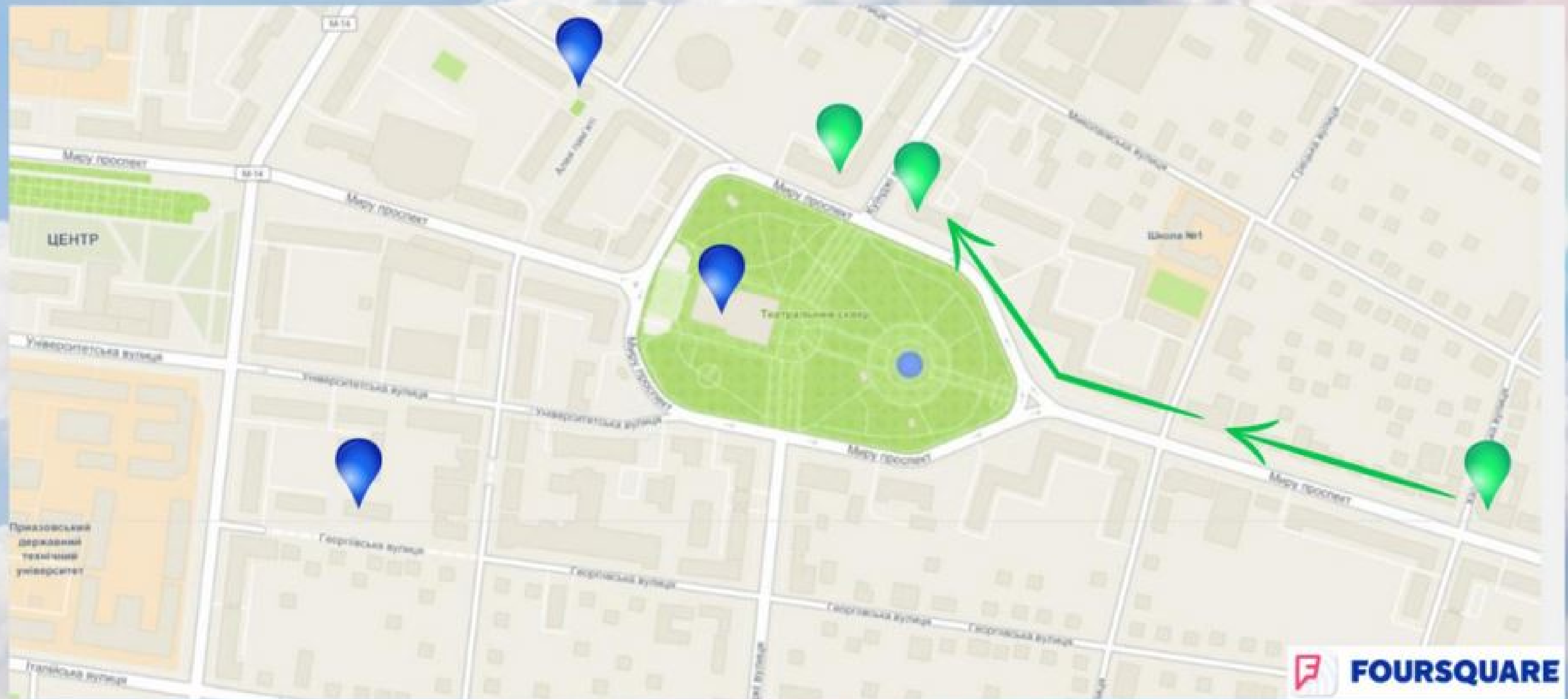
Фото О. Дейниченко
(березень 2016 р.)

Вул. Харлампіївська, 17. ПК “Молодожній”

Фото О. Дейниченко
(червень 2016 р.)

Вул. А.Куїнджі, 35 та 48 (охор. №25/I-ДЦ та 25/II-ДЦ)

Будинки-близнюки, проте такі різні…

Вул. А.Куїнджі, 35 та 48. «Будинки зі шпилями»

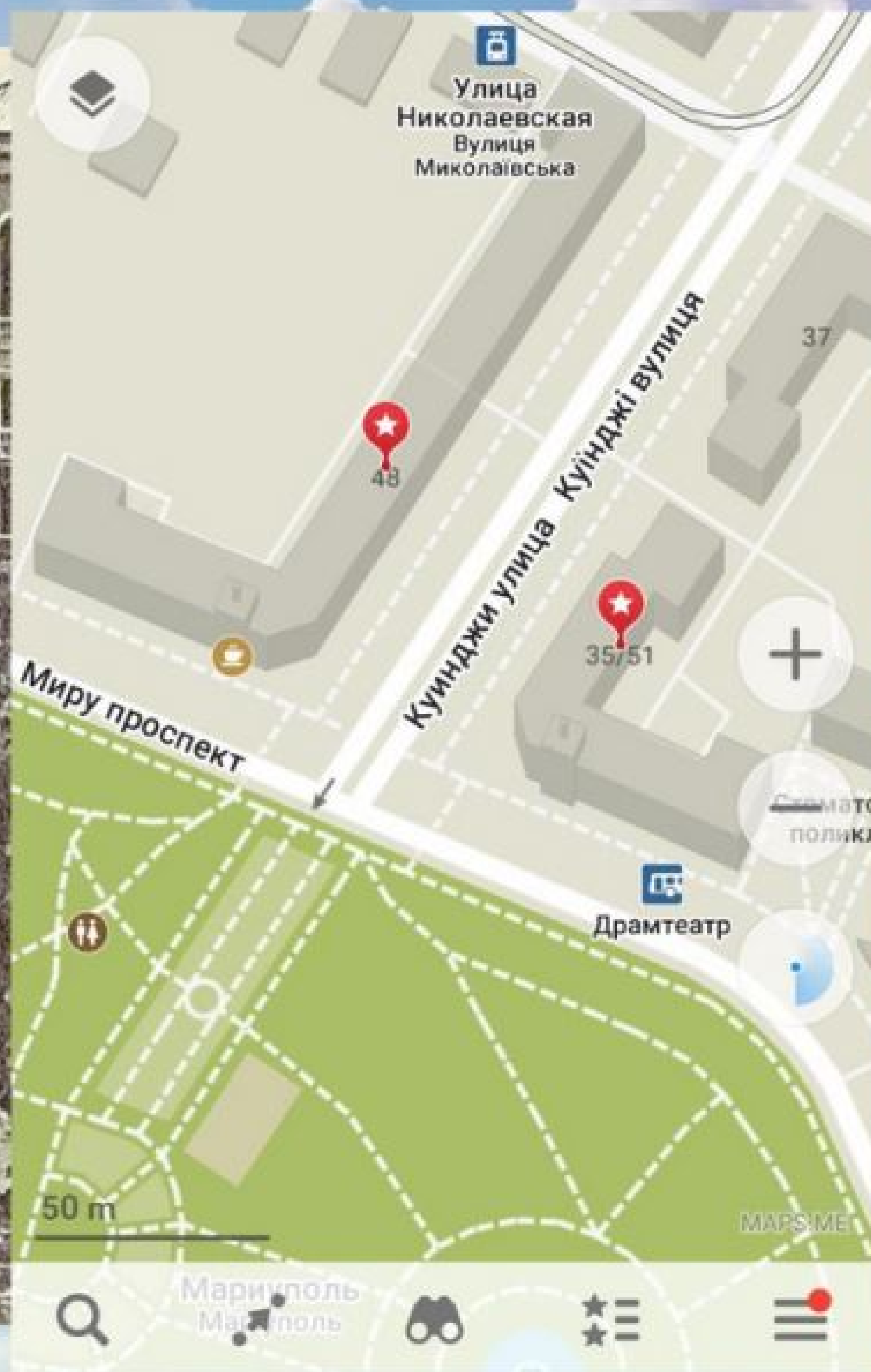

Джерело фото:

Жданов : комплект листівок / фото І. Кропивницкого. – Київ : Мистецтво, 1984.

https://www.retroua.com/%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%83%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C/4557-%D1%82%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D1%81%D0%BA%D0%B2%D0%B5%D1%80/

Вул. А.Куїнджі, 35 та 48. «Будинки зі шпилями»

1953-1954 рр. Джерело фото: http://vse-grani.com/viewtopic.php?f=56&t=438&start=1300

Вул. А.Куїнджі, 48. «Будинок зі шпилем»

Джерело фото:
https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej

Вул. А.Куїнджі, 48. «Будинок зі шпилем»

Фото О. Дейниченко
(червень 2015 р.)

Вул. А.Куїнджі, 48. «Будинок зі шпилем»

Фото О. Дейниченко
(червень 2015 р.)

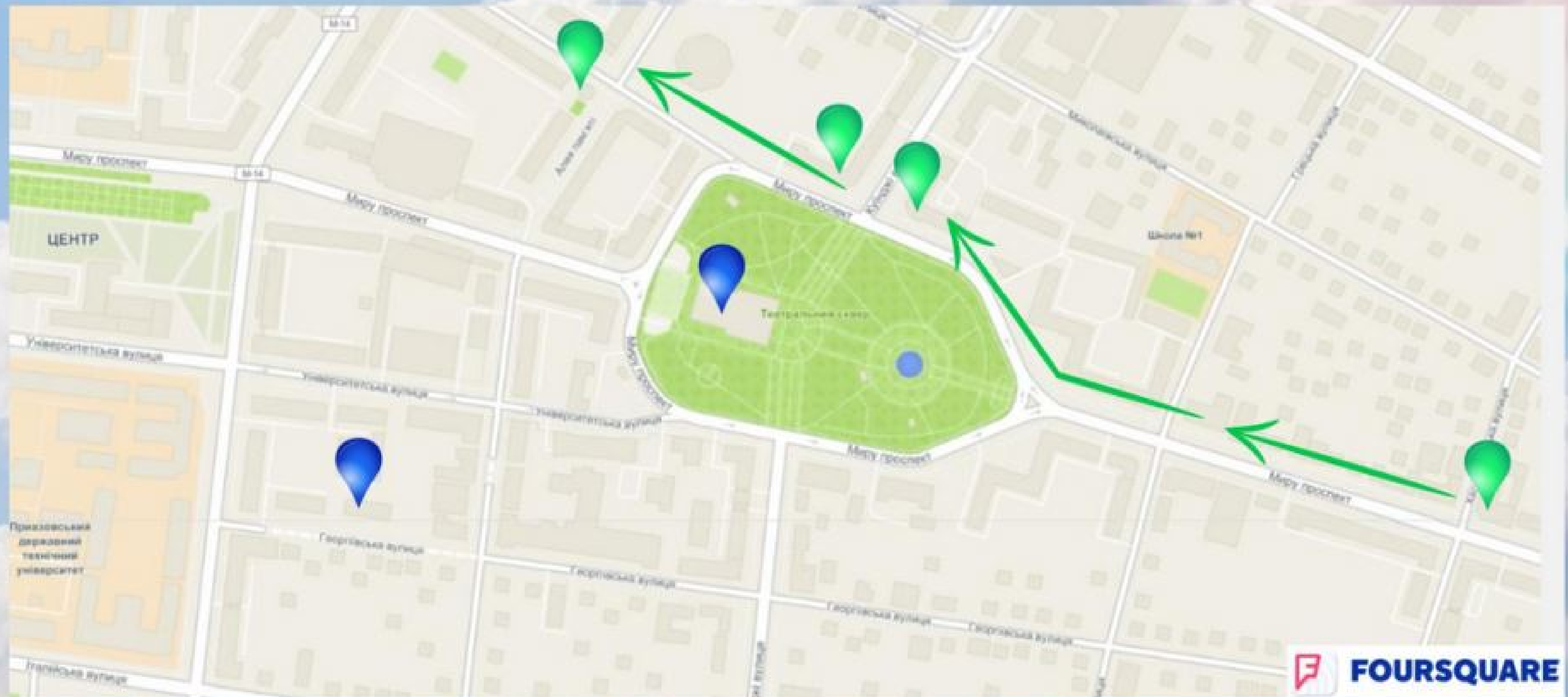
Вул. А.Куїнджі, 48. «Будинок зі шпилем»

Фото О. Дейниченко
(червень 2015 р.)

Вул. Архітектора Нільсена, 36 (охор. №31-ДЦ)

**Від водонапірної вежі та пожежної «каланчі» –
до креативного простору з оглядовим майданчиком**

Вул. Архітектора Нільсена, 36. Водонапірна вежа

Джерела фото:
https://www.0629.com.ua/news/286122/mariupolcy-pomogite-resit-sudbu-pamatnika-arhitektury
https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej

Вул. Архітектора Нільсена, 36. Водонапірна вежа

Джерело фото:
http://mariupolnews.com.ua/news/view/kak-mariupolskaya-vodonapornaya-bashnya-stala-kreativnym-kulturnym-prostranstvom

Вул. Архітектора Нільсена, 36. Водонапірна вежа

Джерело фото:
http://mariupolnews.com.ua/news/view/kak-mariupolskaya-vodonapornaya-bashnya-stala-kreativnym-kulturnym-prostranstvom

Вул. Митрополитська, 36. Остання з водорозборних колонок (орієнтир – Центральна районна адміністрація Маріупольської міської ради, вул. Митрополитська, 39)

Фото О. Дейниченко (лютий 2007 р.)

Вул. Митрополитська, 36. Остання з водорозборних колонок

Фото О. Дейниченко
(червень 2016 р.)

Пл. Театральна, 1 (охор. №30-ДЦ)

ЦЕНТР
Миру проспект
Університетська вулиця
Театральний сквер
Школа №1
Георгіївська вулиця
FOURSQUARE

І тут – сталевар?

Джерело фото:
https://ukranews.com/news/270203-nochyu-vezd-v-maryupol-budut-zakryvat

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Джерело фото:
http://mir-teatra.net/mariupol/54-mariupolskiy-dramaticheskiy-teatr.html

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

1959-1960 рр. Джерело фото: http://vse-grani.com/viewtopic.php?f=56&t=438&start=240

Стилізоване зображення будинку драматичного театру

Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко (квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

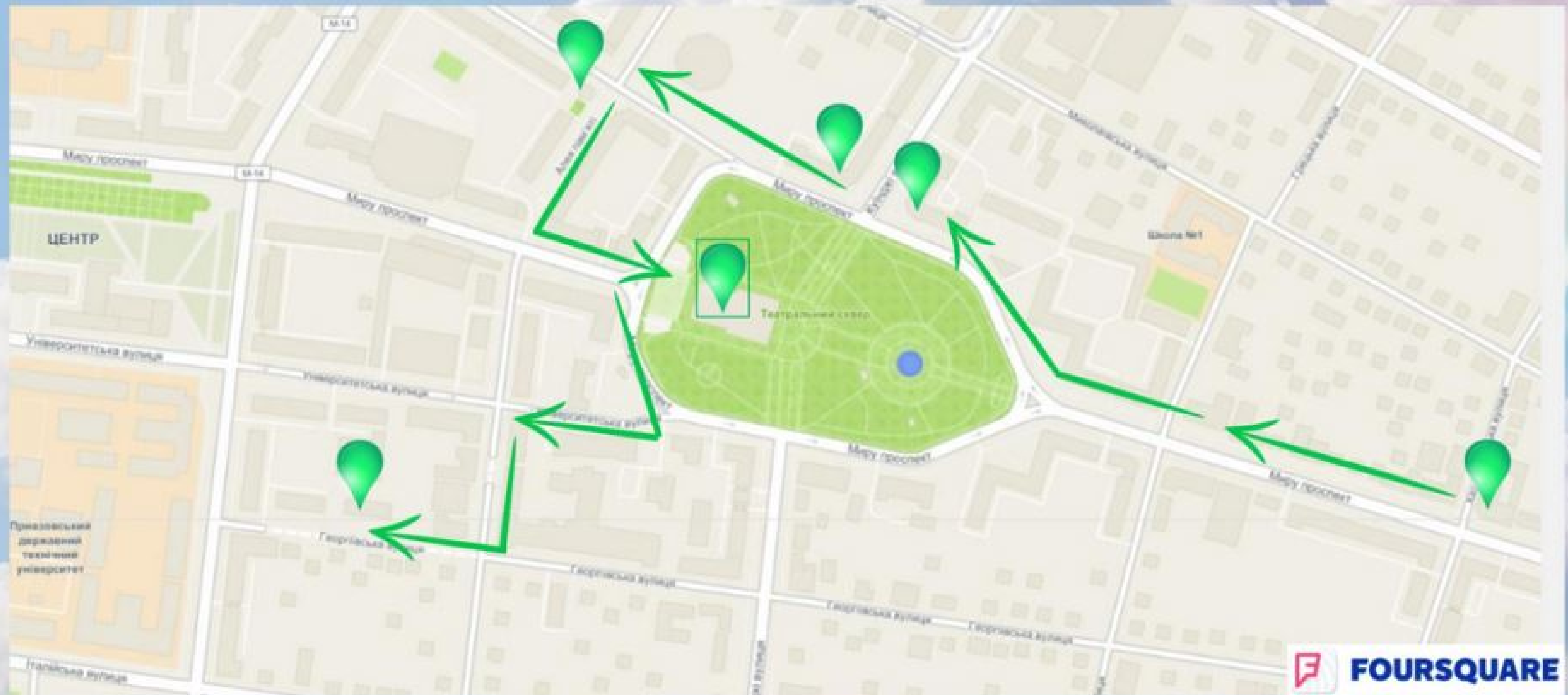
Фото О. Дейниченко
(квітень 2017 р.)

Пл. Театральна, 1. Будинок драматичного театру

Фото О. Дейниченко (квітень 2017 р.)

Вул. Георгіївська, 69 (охор. №28-ДЦ)

Будинок, що не змінює традиціям

Вул. Георгіївська, 69. Індустріальний технікум → Маріупольський коледж ДВНЗ «ПДТУ»

Фото О. Дейниченко (листопад 2010 р.)

Вул. Георгіївська, 69. Олександрівська чоловіча гімназія

Джерело фото:
http://old-mariupol.com.ua/gimnaziya-chetvertyj-direktor/

Вул. Георгіївська, 69 і будинки, що виходять фасадами на Театральну пл.

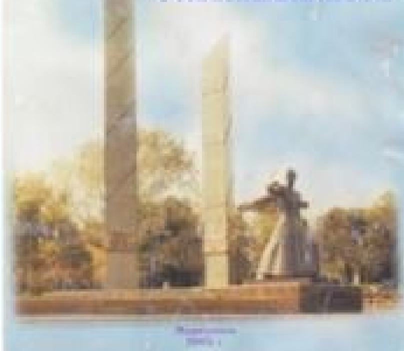
Джерело фото – портфоліо дизайнера Oleksandra Klubova:
https://freelancehunt.com/freelancer/AK_Design_Alex.html

Кам'яна баба, знайдена під час ремонтних робіт на території проектно-будівельного підприємства «Азовінтекс» (зберігається у внутрішньому дворику Маріупольського краєзнавчого музею)

Фото О. Дейниченко (травень 2012 р.)

Перелік маріупольських пам'яток

Чаплинская О.М., Пасько Н.В., Солодкая М.И.
Памятники Мариуполя рассказывают...: – Мариуполь: Рената, 2005. – 88 с., 48 с. ил.
ISBN 966-7329-79-8

В городе Мариуполе около 200 памятников и мемориальных досок, в их числе памятники в виде стел, обелисков, монументов, установленные на братских могилах воинов, погибших в годы гражданской и Великой Отечественной войн.

Кроме исторических памятников, 5 зданий объявлены решением облисполкома в 1983 г. памятниками архитектуры: здания Донецкого областного русского драматического театра (г. Мариуполь), индустриального техникума, водонапорная башня, два жилых дома на пересечении пр. Ленина и ул. Артема и здание Дворца культуры ОАО «ММК «Азовсталь».

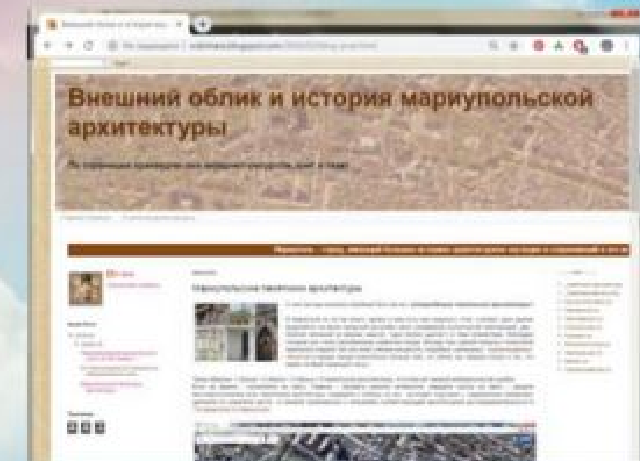
Все памятники города относятся к категории памятников местного значения, кроме одного. Постановлением Кабинета Министров Украины от 27 декабря 2001 г. № 1761 здание областного русского драматического театра (г.Мариуполь) отнесено к памятникам архитектуры государственного значения.

Издание предназначено для специалистов, преподавателей, студентов, учащихся, занимающихся вопросами изучения памятных мест г. Мариуполя, а также для всех тех, кто интересуется вопросами истории и культуры.

Маріупольські пам'ятки архітектури у добірках матеріалів, оформлених в межах краєзнавчої роботи наукової бібліотеки МДУ

Пам'ятки архітектури м. Маріуполя : віртуальна виставка до Дня рідного міста / укл. О. Дейниченко. – Маріуполь, 2012. – Режими доступу: http://www.slideshare.net/NB_MDU/ss-56733777; http://ru.calameo.com/books/002979071cb072c9111ef

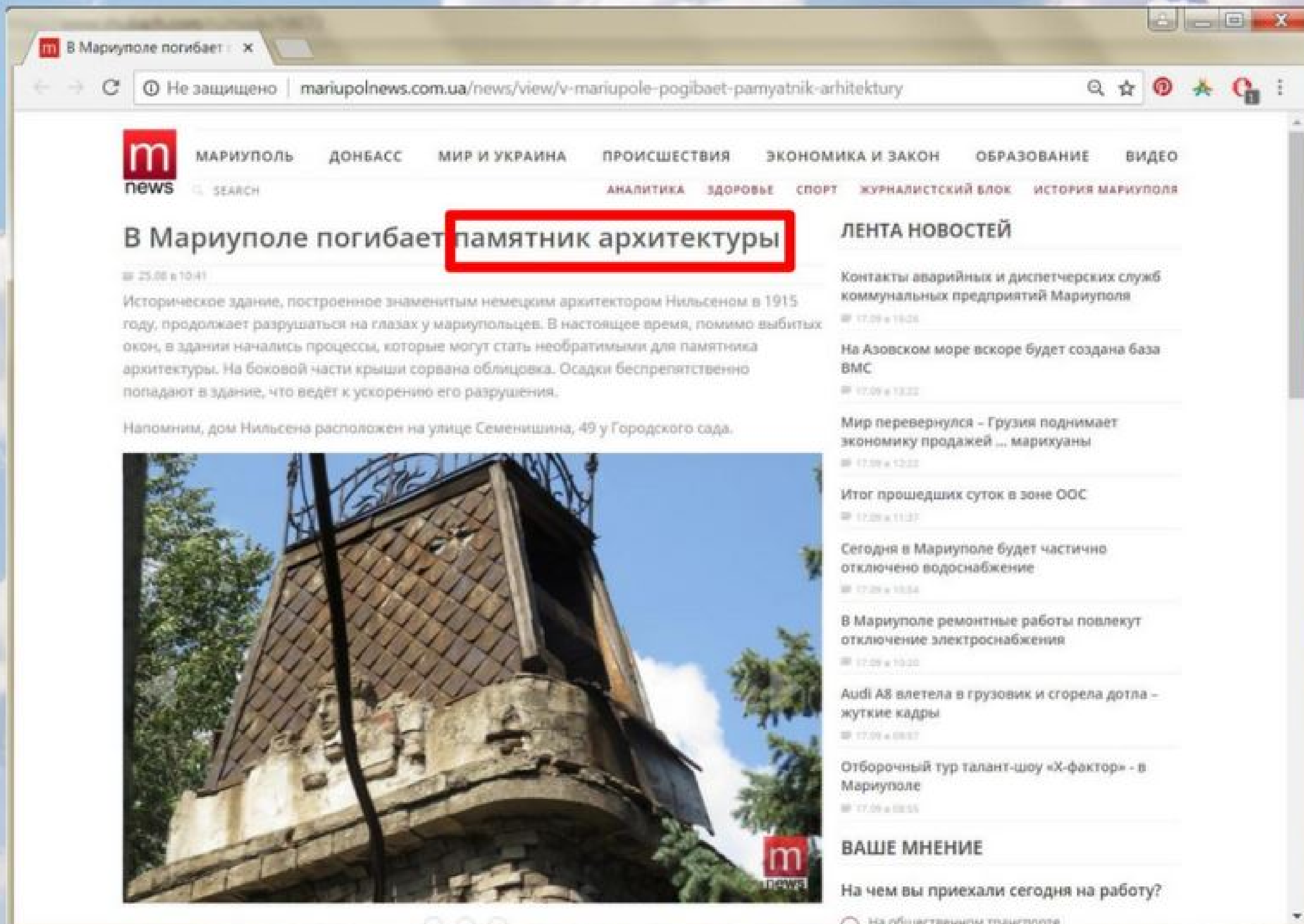
Мариупольские памятники архитектуры // Внешний облик и история мариупольской архитектуры : По страницам краеведческих интернет-ресурсов, книг и газет : авторский блог. – 2016. – 23 марта. – Режим доступа: http://vobimara.blogspot.com/2016/03/blog-post.html

Памятники архитектуры Мариуполя : По материалам «Путеводителя по Мариуполю» и издания «Памятники Мариуполя рассказывают...» : материал для блога «Внешний облик и история мариупольской архитектуры : По страницам краеведческих интернет-ресурсов, книг и газет». – Мариуполь, 2016. – Режим доступа: https://ru.calameo.com/books/004719617b1c51e8e4662

Не всі об'єкти – пам'ятки архітектури

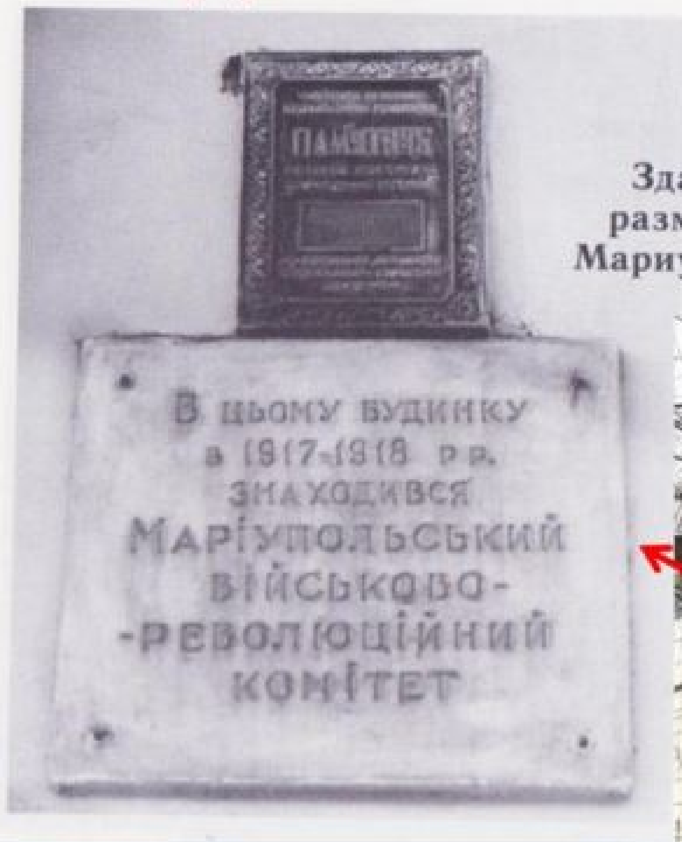
(приклад – будинок Нільсена на вул. Семенішина, 49)

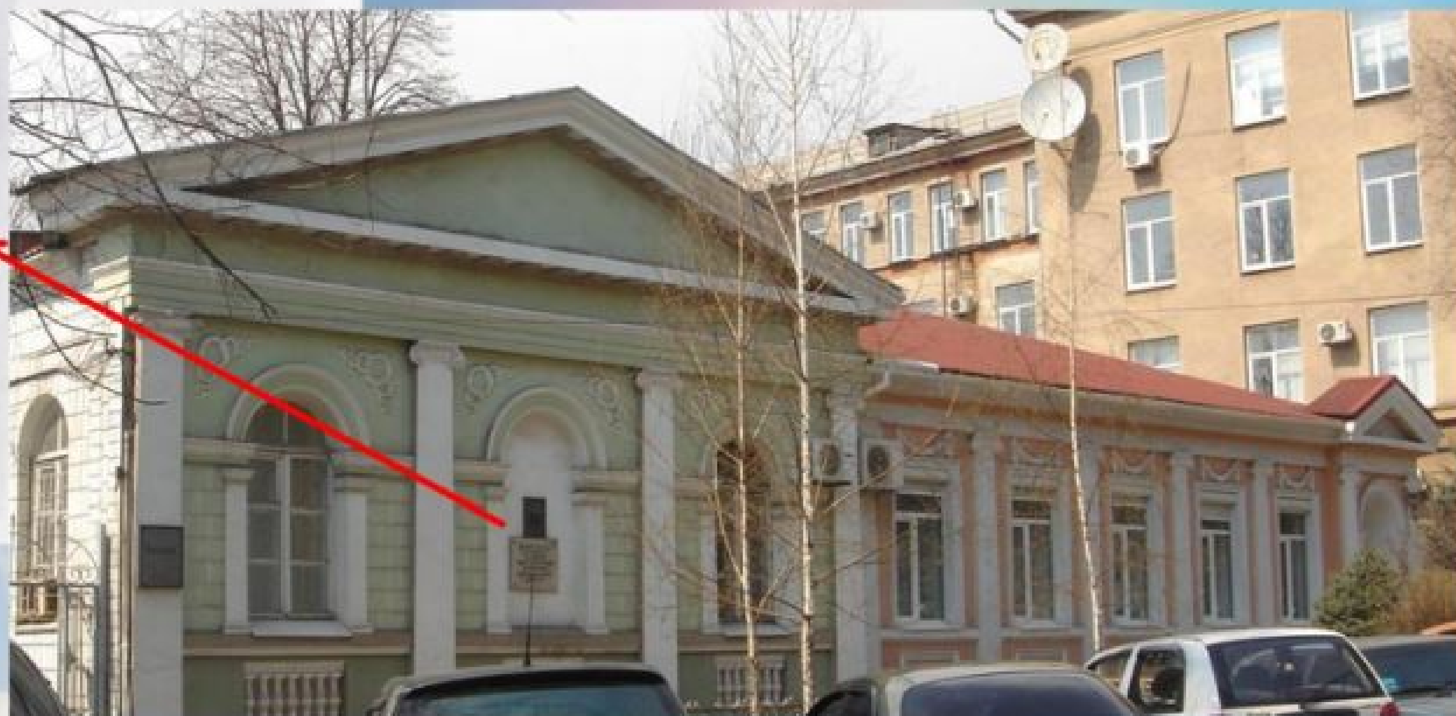
http://mariupolnews.com.ua/news/view/v-mariupole-pogibaet-pamyatnik-arhitektury

Архітектурний об'єкт – пам'ятка історії
(приклад – будинок на вул. Архітектора Нільсена, 26)

Чаплинская О.М., Пасько Н.В., Солодкая М.И.
Памятники Мариуполя рассказывают...: – Мариуполь: Рената, 2005. – 88 с., 48 с. ил.
ISBN 966-7329-79-8

Здание, в котором размещался первый Мариупольский ревком

Квітень 2010 р.
Фото Т. Фаустової

Пам'ятки архітектури: сучасна ситуація у країні

"Сьогодні Україна втрачає свій архітектурний спадок. Будівлі знаходяться в аварійному стані. По всій країні пам'ятки архітектури поступово зникають."

"Діюча система охоронних органів фактично не захищає культурну спадщину від знищення. Вона не змогла обєднати в собі сучасні зміни, які відбулися в сферах економіки, права, менеджменту та у будівельних процесах. Потрібен повний перелік законодавства та методик управління."

"Не працює законодавча база. Такби мовити, достатньо безсила влада, для того, щоб структурувати законодавчу базу і вимагати від власників виконання законів про охорону культурної спадщини і дотримання всіх норм її збереження. Тому всі дрібні перебудови, вбудови ябо якісь реконструкції, вони значно зруйнували автентику."

"Щоб припинити усі маніпуляції з міськбудівними документами, необхідно, щоб кожне місто затвердило історико-архітектурний опорний план. З його допомогою можна буде нанести на генеральний план недоторканні для забудови ділянки."

Фільм "Зберегти не можна зруйнувати" (фільм знято в рамках реалізації проекту "Закон на захисті культурної спадщини України", який був підтриманий програмою "Долучайся" Pact Ltd, прем'єра – січень 2018 р.)
https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=kMML88_e82o

Пам'ятки архітектури Маріуполя

Інформаційні матеріали до віртуальної екскурсії

Визначення термінів. Класифікація об'єктів культурної спадщини *(фрагменти ст. 1-2)*

Об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність;

Пам'ятка культурної спадщини – об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України*, або об'єкт культурної спадщини, який взято на державний облік відповідно до законодавства, що діяло до набрання чинності цим Законом, до вирішення питання про включення (невключення) об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Предмет охорони об'єкта культурної спадщини – характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою.

Зміна об'єкта культурної спадщини – дії, що призводять чи можуть призвести до часткового або повного зникнення предмета охорони об'єкта культурної спадщини.

---

* *Про занесення пам'яток історії, монументального мистецтва та археології національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України : постанова Кабінету Міністрів України №1761 (1761-2001-п) від 27 грудня 2001 р., втратив чинність 14.09.2009 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України : урядовий портал / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1761-2001-%D0%BF.*

Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України : постанова Кабінету Міністрів України №928 від 3 вересня 2009 р., чинний, поточна редакція – прийняття від 03.09.2009 р. ; Перелік об'єктів культурної спадщини національного значення, які заносяться до Державного реєстру нерухомих пам'яток України : Додаток до постанови КМУ №928 від 3 вересня 2009 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України : урядовий портал / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-2009-%D0%BF.

Державний реєстр нерухомих пам'яток України : Реєстр пам'яток місцевого значення ; Реєстр пам'яток національного значення [Електронний ресурс] // Міністерство культури України : офіційний сайт. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/officialcategory?cat_id=244910406.

Історичне населене місце – населене місце, яке зберегло повністю або частково історичний ареал і занесене до Списку історичних населених місць України.

Історичний ареал населеного місця – частина населеного місця, що зберегла об'єкти культурної спадщини і пов'язані з ними розпланування та форму забудови, які походять з попередніх періодів розвитку, типові для певних культур або періодів розвитку.

Традиційний характер середовища – історично успадкований вигляд та об'ємно-просторова структура історичного населеного місця.

Виявлення об'єкта культурної спадщини – сукупність науково-дослідних, пошукових заходів з метою визначення наявності та культурної цінності об'єкта культурної спадщини.

Щойно виявлений об'єкт культурної спадщини – об'єкт культурної спадщини, який занесено до Переліку об'єктів культурної спадщини відповідно до цього Закону.

За типами об'єкти культурної спадщини поділяються на:

- *споруди* (*витвори*) – твори архітектури та інженерного мистецтва, твори монументальної скульптури та монументального малярства, археологічні об'єкти, печери з наявними свідченнями життєдіяльності людини, будівлі або приміщення в них, що зберегли автентичні свідчення про визначні історичні події, життя та діяльність відомих осіб;
- *комплекси* (*ансамблі*) – топографічно визначені сукупності окремих або поєднаних між собою об'єктів культурної спадщини;
- *визначні місця* – зони або ландшафти, природно-антропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду.

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на:

- *археологічні* – рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи руїни, мегаліти, печери, наскельні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що містяться під земною поверхнею та під водою і є невідтворним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації;

- *історичні* – будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань померлих та померлих (загиблих) військовослужбовців (у тому числі іноземців), які загинули у війнах, внаслідок депортації та політичних репресій на території України, місця бойових дій, місця загибелі бойових кораблів, морських та річкових суден, у тому числі із залишками бойової техніки, озброєння, амуніції тощо, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

- *об'єкти монументального мистецтва* – твори образотворчого мистецтва: як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

- *об'єкти архітектури* – окремі будівлі, архітектурні споруди, що повністю або частково збереглися в автентичному стані і характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій, будівельних технологій або є творами відомих авторів;

- *об'єкти містобудування* – історично сформовані центри населених місць, вулиці, квартали, площі, комплекси (ансамблі) із збереженою планувальною і просторовою структурою та історичною забудовою, у тому числі поєднаною з ландшафтом, залишки давнього розпланування та забудови, що є носіями певних містобудівних ідей;

- *об'єкти садово-паркового мистецтва* – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

- *ландшафтні* – природні території, які мають історичну цінність;

- *об'єкти науки і техніки* – унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей.

Закон України «Про охорону культурної спадщини» : документ №1805-III від 8 червня 2000 року, чинний, поточна редакція – від 25.01.2019 р. [Електронний ресурс] // Законодавство України : урядовий портал / Верховна Рада України. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14.

Об'єкти культурної спадщини за видом «архітектура» (фрагменти Пояснювальної записки до науково-проектної документації «Історико-архітектурний опорний план міста Маріуполь Донецької області»)

На час розробки Історико-архітектурного опорного плану на державному обліку перебуває 5 об'єктів (фактично – 6, оскільки під одним номером перебувають дві різні будівлі, розташовані за різними адресами) культурної спадщини за видом «архітектура», які є пам'ятками місцевого значення.

За функціональним використанням серед пам'яток архітектури три відносяться до громадських будівель, одна до промислових (або технічних) споруд, два об'єкти є зразками житлової забудови міста 1950-х рр. В хронологічному відношенні пам'ятки датуються кін. XIX – сер. XX ст.

Територіально всі пам'ятки архітектури розташовані в центральній частині міста і разом зі значною та рядовою історичною забудовою формують його традиційне середовище.

В архітектурно-просторовій композиції міста пам'ятки виступають як домінанти і акценти (загальноміського та локального значення).

До пам'яток архітектури м. Маріуполя належать:

Будинок культури комбінату «Азовсталь» (нині Палац культури «Молодіжний», колишній готель «Континенталь» і будинок купецького зібрання в будинку Томазо, в 1933-2014 рр. – Будинок культури комбінату «Азовсталь») було побудовано в 1887 р. по сучасному проспекту Миру, 23 в стилі історизм («псевдоруський стиль»). Кутовий триповерховий (висота 14 м до карнизу) поштукатурений будинок, П-подібний в плані, виходить головними фасадами на пр. Миру і вул. Харлампіївську (з якої знаходиться в'їзд до двору через внутрішню арку). В 1910 р. по вул. Харлампіївській до нього було прибудовано триповерховий об'єкт з глядацьким залом, двома фойє і технічними приміщеннями. Завдяки цьому будинок отримав сучасну прямокутну форму плану з внутрішнім двором. Дах двосхилий і шатровий.

Головний вхід розташовується у зрізаному під 45° зовнішньому куті будівлі, виділеному вертикальним об'ємом ризаліту, який на другому поверсі перетворюється на глибоко виступаючий чотирикутний еркер. На першому поверсі прямокутний проріз входу з двох сторін (на зрізаних кутах) прикрашають дві стилізовані пілястри, на які спирається еркер. Вікно 2-го поверху прикрашено трилопатевим кільовим кокошником, який розташований на наборних півколонках. На третьому поверсі вікно з трьох цибулиноподібних арок і гиркою, наборні півколонки. Підвіконна ніша прикрашена дентикулами. Вінцевий карниз на еркері більш декорований (спарені півколонки, поребрик між двох тяг, профілі (сухарики тільки на боках еркеру)). Еркер завершується розвинутим шестикутним аттиком з 5-маневеликими прямокутними слуховими вікнами (три з фасаду і два з боків еркера). Аттик має півколонки між прорізами, надвіконний карниз, трикутні кокошники, вінцевий карниз з фризом «вовчий зуб».

Фронтальна симетрична композиція головного фасаду по пр. Миру тричасткова на 10 осей прорізів. Незначні виступи двох бічних частин виділено фланкуючими стилізованими пілястрами; в кожному влаштовано по два віконних прорізи. Центральна частина на шість осей прорізів. Пілястри першого поверху мають: профільовану базу, яка спирається на цоколь, стовбур, поребрик між двома тягами, нависаючий карниз, нішу з поребриком, перспективний кесон. Пілястри другого поверху прикрашено прямокутними нішами і ступінчатою капітеллю з кесонами. Капітель центральної пілястри бічних виступів додатково оздоблена трилопатевим кільовим кокошником. На третьому поверсі пілястри починаються з підвіконного карнизу. Стовбур має дві спарені лопатки, які з'єднані капітеллю (ширинка з ромбами в середині).

По вертикалі фасад розчленовано: міжповерховим (між 1 і 2 поверхами, складні за профілем тяги); підвіконним і подвійним надвіконним (2 поверх, прості тяги); підвіконним і надвіконним (3 поверх, прості тяги); вінцевим (поребрик, зубчаті сухарики, складні тяги) карнизами.

Вікна та двері першого поверху прямокутні, різні по висоті через перепад відміток рельєфу та ступінчатий цоколь; вікна прикрашені тільки підвіконними карнизами. Вікна другого і третього поверхів мають лучкові перемички, простий профільований наличник; вони однакові по висоті. Вікна 2-го поверху прикрашені трилопатевим кільовим кокошником (арочне завершення, обрамлене профільованою тягою типу архівольт) та наборними півколонками. Міжвіконні проміжки декоровано чотиричастковими ширинками. Вікна 3 поверху прикрашені кокошником з двох цибулиноподібних арок і гиркою, наборними півколонками. Підвіконні ніші виступів декоровано дентикулами.

Головний фасад по вул. Харлампіївській п'ятичастковий на 14 осей прорізів. Незначні виступи двох частин (на дві осі прорізів біля входу і одна вісь прорізу над в'їзною аркою) виділено фланкуючими стилізованими пілястрами. Центральна частина між ними має чотири осі прорізів. Декор фасадів аналогічний попередньому з невеликими відмінностями: на першому поверсі три вікна біля арки і вхід прикрашено наличником у вигляді тяги (об'єднаної з підвіконною нішею для вікон), який вінчає трикутний фронтон. Простінки рустовано випуклими і заглибленими нішами, в яких розташовані два квадри. В'їзна арка прикрашена порталом з напівциркульним архівольтом між двома капітелями (аналогічні капітелям першого поверху).

Заглиблена частина за аркою на 4 осі прорізів і крайній виступ на три осі прорізів є прибудовою 1910 р. Вікна першого поверху заглибленої частини прямокутні і більші за розмірами від попередніх. Міжвіконні простінки рустовано 4 нішами, в яких розташовані прямокутні квадри. Декор 2-3-го поверхів аналогічний декору попереднього фасаду.

Виступаюча частина має симетричний фасад з трикутним фронтоном і дентикулами, в тимпані якого розташовано вузьке напівциркульне вікно з архівольтом та пілястрами. Трьохчасткове членування фасаду і декор більш крупні за розмірами від попередніх. По вертикалі фасад розчленовано: міжповерховим (між 1 і 2 поверхами, аналогічно іншим фасадам); підвіконним карнизом і високим складним антаблементом (тяги з поребриком, кесони з круглим декором, спарені віконця, строєні півколонки, вінцевий карниз з кронштейнами і складними тягами).

Перший поверх має горизонтально-стрічкове рустування. По центру розташовані прямокутні двері без декору, справа – прямокутне вікно без декору. Три великих вітражних вікна в напівциркульних прорізах висотою у 1,5 поверхи прикрашені

архівольтом, замковим каменем, підвіконними нішами. Міжвіконні простінки декоровано чотирма лопатками з ширинками (в заглибинах розміщені круглі елементи), тягами та цибулевидним кокошником.

На сьогоднішній день будівля втратила шатро і купол кутового ризаліту (еркеру), шатро над крайніми прорізами по пр. Миру, слухові вікна на даху, три балкони на 2-3 поверсі на обох фасадах (балконні прорізи перетворено на віконні), металевий навіс на колонах над входом. Після 1930-х рр. на фасаді по вул. Харлампіївській на другому поверсі з'явився дисгармонійний балкон на дві осі прорізу (крайній виступ фасаду).

Завдяки висотно-об'ємним параметрам та виразному архітектурному вирішенню будівля є акцентом у забудові центральної вулиці історичного середмістя – пр. Миру та в цілому історичного ядра міста.

Будинок навчального корпусу індустріального технікуму (колишньої чоловічої гімназії) було зведено в 1899 р. на сучасній вул. Георгіївській, 69 за проектом одеського архітектора М. К. Толвінського. Двоповерхова споруда з червоної цегли в стилі історизм у плані має складну Т-подібну форму. Дах вальмовий та двосхилий. Аттик влаштовано тільки над підвищеними об'ємами: центральною частиною і двома еркерами. Композиція майже симетричного головного фасаду на 17 осей прорізів складається з 7 частин: трьох ризалітів, еркерів і бічних частин.

Центральний об'єм підвищений над бічними частинами фасаду (15 м до вінчаючого карнизу) і виділений ступінчастим у плані ризалітом на п'ять осей. На центральній осі ризаліту знаходиться парадний вхід до навчального корпусу, до якого ведуть парадні сходи. Вхід оформлений лоджією з трьома трицентровими (коробовими) арками і такими ж вхідними прорізами (засклені вітражними вікнами та дверима). Широкий цокольний карниз заходить на лоджію і повторюється на п'єдесталах арок і пілястр. На майданчик лоджії виходять торцеві напівциркульні віконні прорізи. Склепіння лоджії – хрещате. На рівні 1-го поверху всі вікна головного фасаду мають однакові габарити і характер оформлення. Кожен віконний отвір має лучкову арку, яку замикає віяловий тричастний замок, прямокутні підвіконні ніші до цокольного карнизу.

Крайні осі центрального ризаліту виділені на другому поверсі двоколонними порталами, утвореними стилізованими три четвертними колонами з напіврустованим стволом і лучковим фронтоном. Колони спираються на виступ стіни 1-го поверху, наріжні кути якого прикрашено рустуванням. Над колонами розташовано антаблемент з простими фризом та карнизом. П'ять вікон 2-го поверху головного фасаду мають однакові габарити (більші по висоті), але дещо різний характер оформлення. Два крайніх напівциркульних прорізи в порталах прикрашено архівольтом з замковим каменем, який спирається на дві стилізовані тричетвертні доричні колони, по яких проходить підвіконний пояс. Три інших вікна повністю аналогічні і відрізняються тільки пілястрами замість колон. Простінки між ними прикрашено ще чотирма пілястрами з рустами, аналогічними колонам порталів.

До центральної частини з двох боків на глибину ризаліту примикають трохи нижчі еркери, розвернуті на 45° до площини головного фасаду. Напівциркульне вікно 2-го поверху менше по висоті від попередніх. Кути еркера зафіксовано пілястрами. Бічні частини головного фасаду (по чотири осі віконних прорізи) мають по 2-му поверху прямокутні вікна і розділені між собою

аналогічними пілястрами. В цоколі з правої сторони від головного входу влаштовані прямокутні вікна. Правий ризаліт з трикутним фронтоном розвернуто на 45° до площини головного фасаду, а на другому поверсі влаштовано балкон, який заходить на бічні частини фасаду на одне вікно. Одна вісь його прорізів має три вікна: прямокутне в цоколі (зараз влаштовано вхід у підвал), 1-го поверху і напівциркульні балконні двері 2-го поверху.

Наріжні кути ризаліту прикрашено рустуванням. Лівий ризаліт відрізняється від правого тільки паралельністю головному фасаду, відсутністю балкону, балконної двері (напівциркульне вікно) і цокольного вікна.

Дворові фасади вирішено більш утилітарно. Наріжні кути будівлі зафіксовано лопатками. Всі вікна 1-го поверху мають лучкові перемички, вікна 2-го поверху – прямі. Карнизи цокольний, проміжний і вінцевий повністю оперізують бічні і дворові фасади.

До комплексу споруд гімназії входив особняк її директора, зруйнований у радянську добу. В 1960-і рр. до головного фасаду було прибудовано два 3-х поверхових флігелі з білої цегли.

Будівля є зразком громадської забудови, точніше навчального закладу, кін. XIX – поч. XX ст. Завдяки висотно-об'ємним параметрам та виразному архітектурному вирішенню вона є акцентом у забудові історичного центру міста.

Будинок обласного російського драматичного театру (сучасна назва – Донецький академічний обласний драматичний театр) на 680 місць побудовано в 1960 р. на Театральній площі, 1. Фасади триповерхової будівлі (18 м по фронтону) виконано в стилі радянського неокласицизму.

В плані театр утворює два прямокутники: менший – вхідна зона і зала для глядачів, більший – сценічна частина і адміністративно-побутові приміщення. Над двоскатною покрівлею театру піднімається об'єм сценічної коробки з вінцевим карнизом, світовим ліхтарем і аркатурою по парапету. Головний фасад прикрашено портиком з 4-ма квадратними колонами з коринфськими капітелями, простим антаблементом і трикутним фронтоном з дентикулами, тимпан якого прикрашено багатофігурною скульптурною композицією в стилі 1950-х рр. Портик, заглиблений в тло головного фасаду, утворює ніби театральну лоджію. На її внутрішній стіні, симетрично проміжків колон, розташовані три окремих вхідних тамбури, на яких влаштовано балкони з балюстрадою (виходи з фойє другого поверху) і вітражні напівциркульні вікна (висотою на два поверхи). Ще два евакуаційні виходи розташовані в торцях лоджії. Всі вхідні прорізи мають прямокутну форму.

Дворовий фасад, виділений ризалітом, прикрашено таким же портиком, але заглибленим лише на товщину колон і без скульптур (у тимпані влаштовано вузький віконний проріз лучкової форми, розділений на три частини простінками і два невеликих квадратних вікна). В п'яти нішах, утворених колонами, в три поверхи розташовані прямокутні віконні прорізи, спарені загальним підвіконним карнизом (лише в центральній ніші по три прорізи на кожному поверсі, на другому поверсі над входом влаштовано балкон). Дворовий вхід, розташований на високому цоколі по центру портика, має парадні зустрічні марші східців з балюстрадою та вуличними ліхтарями. В двох симетричних ризалітах влаштовано виходи (в цоколі) і прямокутні вікна евакуаційних сходів.

Бічні фасади розчленовано 20-ма пілястрами висотою на три поверхи. Прямокутні віконні прорізи (одиночні та спарені) прикрашено лише підвіконним карнизом. У високому цоколі також прорізані вікна. В центрі об'єму сценічної частини влаштовано арочні портали висотою на два поверхи з прямокутними виходами та вітражами. Всі фасади облицьовано вапняковими плитами, цоколь – темно-коричневим гранітом. Споруду по периметру вінчає високий карниз із дентикулами, який переходить на порталах в антаблемент.

В ансамблі Театральної площі театр виконує роль локальної домінанти.

Цегляна восьмигранна в плані ***водонапірна вежа була*** побудована за проектом міського архітектора В. О. Нільсена в 1908-1910 рр. Вона зведена на сучасній вул. Архітектора Нільсена, 36 як складова частина міського водогону. Чотириярусна вежа висотою 36 м завершується восьмискатним дахом з трикутними слуховими вікнами (люкарнами) і бельведером - восьмигранною дерев'яною баштою з оглядовим майданчиком (огорожа у вигляді стрілчастої аркатури, колони з капітелями і вінцевим карнизом з різьбою). Фасади виконано в стилі історизм (з елементами неоготики і неоренесансу) з червоної та білої (декор) цегли.

Перший поверх має високий цоколь, маленькі квадратні вікна під стелею (наличник з замковим каменем) на кожній грані і вхідний напівциркульний проріз зі східної сторони. Вхід виділено виступаючим порталом, який вінчає широкий карниз у вигляді стилізованих двох веж і фортечної стіни з зубцями (мерлон). Вхідний проріз прикрашено архівольтом з дентикулами. Другий і третій поверхи (ствол башти) об'єднано стрілчатими рустованими арками на кутових пілястрах, капітелі яких прикрашено ступінчатими карнизами з вузькими напівциркульними нішами. Площину стіни на рівні 2-го і 3-го поверхів розділено фризом з рослинно-геометричним орнаментом. Лучкові вузькі вікна другого поверху прикрашені архівольтами (імітація клинів) і підвіконними нішами з поребриком, а напівциркульні вузькі вікна третього поверху – архівольтами з дентикулами, підвіконними карнизами і нішами. Над стрільчастими арками проходить масивний карниз із сандриками і машикулями. На четвертому поверсі (рівень резервуара для води) на кожній стороні розташовано біфорії – спарені аркові вікна під спільним архівольтом з дентикулами, пілястрами, підвіконним карнизом. Завершує фасади широкий вінцевий карниз з аркадою, фризом-поребриком та 8-ма стилізованими фортечними вежами на гранях.

На сьогоднішній день башта переобладнана під офіси, фасади відреставровані, бельведер засклили. Масивний цегляний паркан, який огороджував ділянку башти і примикав до неї, було розібрано в 1940-і рр.

Завдяки висотним параметрам, виразному архітектурному вирішенню споруда виконує роль акценту в забудові історичного центру Маріуполя.

Житлові будинки зі шпилями – це дві кутові будівлі з баштами по вул. А. Куїнджі, 35 і 48. Розташовані на перехресті пр. Миру і вул. А. Куїнджі. Парадними, абсолютно симетричними, фасадами виходять на Театральну площу. Є складовими

частинами ансамблю цієї площі і формують парадний в'їзд з півночі. Завдяки висоті та виразному силуету є містобудівними домінантами історичного центру.

Житловий будинок зі шпилем по вул. Куїнджі, 48 («Західний») зведений в 1953-1954 рр. за проектом архітектора Л. Яновицького. Кутовий 4-7 поверховий (висота – 15 м до карнизу башти) цегляний будинок, Г-подібної конфігурації в плані (кут трохи більше 90°), виходить головними фасадами на пр. Миру і вул. А. Куїнджі (з якої влаштовано в'їзд до двору через внутрішню арку). Парадні фасади в стилі радянського неокласицизму (сталінський ампір) рустовано по штукатурці під облицювальну плитку, дах вальмовий.

Будинок складається з трьох об'ємів:

1. П'ятиповерховий, розташований вздовж пр. Миру.
2. Семиповерхова башта зі шпилем на наріжному куті.
3. Чотирьохповерховий, розташований вздовж вул. А. Куїнджі і торцевими фасадами виходить на пр. Миру і вул. Миколаївську.

Фронтальна симетрична композиція фасаду першого об'єму розділена трьохгранними еркерами (на 5 поверхів) на три частини. Центральну частину на чотири осі прорізів виділено на 3-му поверсі чотирма гладкими нішами з двома балконами, лоджією на два поверхи (4-й і 5-й поверхи) з п'ятьма квадратними колонами і півколонами (п'єдесталом, базою, капітелями в коринфському ордері), підвищеним аттиком з балюстрадою (цоколь з трьома рустами; стінка з волютами, карнизом, вінком; завершенням з волютами, круглою нішею, барельєфом). У бічних частинах влаштовано по два прорізи. До лівої бічної частини примикає заглиблена частина на одну вісь (розкріповка до башти). Еркери мають по три прорізи в кожній грані і виділені декоративним фризом під вінцевим карнизом і глухим аттиком з рустами. Напівциркульні арки на два поверхи еркера (4-5-й поверх) в трьох гранях утворюють лоджії.

По вертикалі фасад розчленовано цокольним, підвіконним 3-го поверху (з декоративним фризом і дентикулами) та вінцевим (з дентикулами у вигляді кронштейнів) карнизами. На розкриповці відсутній підвіконний карниз 4-го поверху, а вінцевий карниз – без дентикул.

Вікна, в більшості, прямокутні, на першому поверсі – високі, врізані в цоколь. Чотири вікна на четверному поверсі в лоджії прикрашені мандриками у вигляді лучкових фронтонів з карнизами зверху та профільованими наличниками. Балконні прорізи 3-го поверху також оздоблено профільованими наличниками. Бічний фасад на 3 осі прорізів.

Торцевий фасад на 3 віконних прорізи прикрашено двома балконами (3-й і 5-й поверхи), трьома заглибленнями, сформованими трьома пілястрами з корінфською капітеллю (4-5-й поверхи), вікна оздоблені розкріпованим наличником (відсутні вінка першого поверху).

Об'єм квадратної башти значно виступає відносно об''ємів, які примикають з двох сторін. На першому поверсі по вісі башти влаштовано прямокутний проріз входу. Вікна на 2-4-му поверхах прямокутні. На 5-му поверсі розташовані балкони з металевою

огорожею, на 6-му поверсі – балкони з балюстрадою. Фасад башти по вул. А. Куїнджі має тільки два вікна на 6-му поверсі. Прорізи шостого поверху прикрашені розкріпованим наличником (вікна – підвіконними карнизами), барельєфами вінків з зірками. Грані стін зрізані під кутом 45° і виділені фланкуючими пілястрами з канілюрами, які спираються на кронштейни.

По вертикалі фасад башти розчленовано цокольним карнизом, вінцевим карнизом 6-го поверху (з тригліфами, гутами, витим фризом) і масивним вінцевим карнизом бельведеру.

Бельведер (7 поверх) побудовано як давньогрецький храм – амфіпростиль (4 квадратні колони з обох боків «храму»). Кути глухого об'єму зафіксовані пілястрами, а простінок між ними (виходить на пр. Миру) прикрашено квадратною нішею з вписаним профільованим кругом, малими кругами по кутах (імітація годинників), барельєфом у «підвіконній» ніші. Колони і пілястри мають п'єдестал, канелюри, капітелі коринфського ордеру. Бельведер вінчає антаблемент: на архітраві над кожною колоною і пілястром розташовано декор у вигляді квітки; фриз з дентикулами та кронштейнами; вінцевий карниз з двома фризами, прикрашеними іоніками і дентикулами. Над антаблементом побудовано аттик з пілонами і шишками по кутах та простінки з трьома елементами у вигляді акротерій, волют і бутонів. Чотирисхилий дах вінчає високий пірамідальний шпиль з прорізною емблемою у вигляді зірки з колосками і стрічкою.

Чотирихповерховий об'єм головним фасадом (на весь квартал) виходить на вул. А. Куїнджі, торцевими – на пр. Миру і вул. Миколаївську. Через великий перепад відміток по вул. А. Куїнджі, півтораметровий цоколь перетворюється на повноцінний поверх висотою близько 6 м по вул. Миколаївській. Фронтальна майже симетрична композиція головного фасаду п'ятичасткова. Центральна частина на 11 осей прорізів, відділена від крайніх бічних частин на 6 і 5 осей прорізів, двома частинами з лоджіями на 7 осей прорізів.

По вертикалі фасад розчленовано цокольним (розірваний порталом в'їзного прорізу), другим цокольним (лише в правій частині об'єму), підвіконним 3-го поверху та вінцевим (профільований з дентикулами, розірваний на центральному фронтоні) карнизами. Аттик розірвано центральним фронтоном, глухі стінки над частинами з лоджіями (фон для фронтонів), між ними – балюстрада. Цоколь рустовано «під камінь» (імітація штукатуркою кам'яної кладки прямокутними блоками). Вікна в цоколі прямокутні, різні за шириною і висотою (через перепад відміток), деякі з клинчастими перемичками «під камінь». Другий цоколь (починається з в'їзного прорізу) гладко оштукатурений і пофарбований. Стіни рустовано по штукатурці під облицювальну плитку.

Центральна частина фасаду має парадне оформлення в'їзного прямокутного прорізу на два поверхи у вигляді порталу: на чотири стилізовані пілястри з канелюрами (коринфські капітелі) на три поверхи спирається антаблемент (на архітраві над кожною пілястрою розташовано декор у вигляді кола з точок, завершення прикрашено декоративним фризом; фриз з дентикулами; вінцевий карниз оздоблено фризом з рослинним орнаментом). Прямокутні вікна в порталі оформлені підвіконним, надвіконними і міжвіконним карнизами і барельєфами в стилі радянського неокласицизму 1950-х рр. (зірки в картуші з рослинними елементами, вінки, чаші та роги достатку, тощо). Перемичку проїзду підтримують кронштейни у вигляді волют. Над антаблементом розташовується перерваний фронтон (вікно з профільованим наличником обіймають чотири пілястри з барельєфами між ними і волютами по краях), на який спирається балкон на кронштейнах. Балконний проріз прикрашено розкріпованим наличником.

Завершує центральну частину трикутний фронтон з перерваним карнизом (з іоніками), акротерієм, картушем з датою 1954 р. і барельєфом з вінками з квітів та фруктів. До фронтону волютами примикає аттик. Три вікна у фронтоні (5 поверх) прикрашено підвіконними нішами з барельєфом – балюстрадою. Прямокутні вікна 2-4-го поверхів прикрашено лише простим підвіконним карнизом.

Симетричні частини фасаду з двох боків центрального об'єму виділені чотирма вертикалями лоджій, розділеними заглибленими ділянками на одну вісь прорізу. Два яруси квадратних двоповерхових півколон-пілястр формують обрамлення лоджій та спираються на цоколь. Перший ярус (1-2-й поверхи): півколони з капітелями тосканського ордеру, високий антаблемент з профільованим архітравом, карнизом з дентикулами та іоніками (на рівні підвіконного карнизи 3-го поверху), різьблена огорожа лоджій (1-й поверх – балюстрада, 2-й – металеве). Другий ярус (3-4-й поверхи): розкріповані двоповерхові півколони (пілястри) з капітелями коринфського ордеру, трикутний (два по краях) або лучковий (два в середині) фронтони, карниз з дентикулами (на рівні вінцевого карнизу). В двоповерховій лоджії розташовано балкон (4-й поверх) з металевою огорожею, дверний проріз прикрашено розкріпованим наличником.

Ліва крайня частина відрізняється від правої тим, що має кутову ділянку з незначним заглибленням на одну вісь прорізу. Вона разом з торцевим фасадом на дві осі прорізу формує розкріпований кут. Кут зафіксовано з двох сторін лоджіями на 4-х поверхах у два яруси: перший ярус – у лучкових двоповерхових арках (1-2-й поверх, огородження балюстрадою); другий ярус – двоповерховими квадратними колонами коринфського ордеру (3-4-й поверх, металева огорожа). Між лоджіями торцевого фасаду і баштою розміщено одну вісь прямокутних вікон.

На фасаді лівої частини розміщено ще п'ять осей прямокутних вікон, які прикрашено лише підвіконним карнизом). На 3-му поверсі розташовані два балкони (2-3 ряди від центру) на кронштейнах у вигляді волют, балконну плиту оперізує профільований карниз, між бетонними стовпчиками огородження розміщено барельєфи з рослинними орнаментами, циркулем та трикутником, балконні прорізи прикрашено профільованим наличником.

Аналогічний симетричний фасад правої частини має такий же набір вікон і балконів, як і лівий. Відрізняється відсутністю заглиблення і розкріпованого кута з лоджіями (глуха ділянка до наріжного кута) і перетворенням цоколя в повноцінний поверх із 4-ма вікнами біля кута в новому цокольному поверсі.

Торцевий фасад на 5 осей прорізів прикрашено трьома балконами з балюстрадою (2 поверх) і металевою огорожею, розкріпованим наличником прорізів, трьома заглибленнями розділеними рустованими лопатками (3-4-й поверхи).

Дворовий фасад більш утилітарний: спрощені карнизи, пілястри та лопатки, прикрашені рустованою аркою вхідні прорізи тамбурів. Аттиком з балюстрадою та пілонами, пілястрами, віконними профільованими наличниками виділено центральну частину над в'їзним прорізом.

На сьогоднішній день будівля втратила частину балюстрад аттику (здебільшого на дворовому фасаді), багато віконних прорізів у цоколі перетворено на входи з ганками і навісами, приямками, сходами, терасами. Більшість лоджій та балкони засклені і навіть частково закладені. На головних фасадах розмішені наріжні блоки кондиціонерів і супутникові антени.

Житловий будинок зі шпилем по вул. Куїнджі, 35 («Східний») зведений в 1953-1954 рр. за проектом архітектора Л. Яновицького. Кутовий 4-7 поверховий (висота 15 м до карнизу башти) цегляний будинок, Г-подібної конфігурації в плані (кут трохи менше 90°), виходить головними фасадами на пр. Миру і вул. А. Куїнджі. Парадні фасади в стилі радянського неокласицизму (сталінського ампіру) рустовано по штукатурці, дах вальмовий.

Будинок складається з трьох об'ємів:

1. П'ятиповерховий, розташований вздовж пр. Миру.
2. Семиповерхова башта зі шпилем на наріжному куті.
3. Чотирьохповерховий, розташований вздовж вул. А. Куїнджі і торцевими фасадами виходить на пр. Миру.

Перші два об'єми повністю співпадають з об'ємами будинку по вул. Куїнджі, 48 (тільки дзеркальні).

Третій об'єм має суттєві відмінності як за розмірами, так і за композицією. Чотирьохповерховий об'єм головним фасадом виходить на вул. А. Куїнджі (через перепад відміток цоколь перетворюється на повноцінний поверх), а торцевим – на пр. Миру. Фронтальна композиція головного фасаду асиметрична і складається з трьох частин. Крайня ліва частина на 3 осі прорізів і вставка на одну вісь сильно заглиблена відносно правої найбільшої частини, яка примикає до башти і має 11 осей прорізів.

По вертикалі фасад розчленовано цокольним, підвіконним 3-го поверху (профільований з іоніками) та вінцевим (профільований з дентикулами) карнизами. Аттик є комбінацією балюстради і глухих стінок. Останніми виділені центральна ділянка, кути правої частини і вся ліва частина (фон для фронтонів). Цоколь рустовано «під камінь» (імітація штукатуркою кам'яної кладки прямокутними блоками). Вікна в цоколі прямокутні, розташовані в лівій частині фасаду (є одна напівциркульна ніша з клинчастими перемичками «під камінь»). Стіни рустовано по штукатурці під облицювальну плитку.

Правий кут найбільшої частини розкріповано і зафіксовано з двох сторін лоджіями на 4-х поверхах в два яруси: перший ярус – у лучкових двоповерхових арках (1-2-й поверх, огородження балюстрадою); другий ярус – двоповерховими квадратними колонами коринфського ордеру (3-4-й поверх, металева огорожа). Між лоджіями торцевого фасаду і баштою розміщено одну вісь прямокутних вікон. Цей кут повністю співпадає з аналогічним кутом протилежного будинку.

Лівий кут найбільшої частини зафіксовано лоджіями на 4-х поверхах у два яруси: перший ярус – у лучкових двоповерхових арках (1-2-й поверх, балюстрада); другий ярус – двоповерховими квадратними колонами коринфського ордеру (3-4-й поверх, металева огорожа).

Центр правої частини виділено трьома балконами з балюстрадою (2-й поверх, балконні прорізи виділені наличником), великою лоджією з чотирма колонами на два поверхи (3-4 поверхи, центральні – круглі колони, бічні – квадратні, капітелі коринфського ордеру). Між центральними і кутовими лоджіями розташовані симетричні ділянки по три осі прорізів. Кожна посередині має по два балкони (2-й поверх – балюстрада; 3-й поверх – кронштейни, карниз, між бетонними стовпчиками огородження розміщено барельєфи з рослинними орнаментами, проріз обрамлено наличником).

Крайня ліва частина, квадратна в плані, на три осі прорізів, симетрична, виділена портиком з трикутним фронтоном, чотирма колонами коринфського ордеру на два поверхи (дві центральні – круглі, бічні – квадратні). Між колонами утворені лоджії 3-4-го

поверхів (4-й поверх – металева огорожа). В крайніх осях розташовані лоджії в лучкових двоповерхових арках (1-2-й поверх, балюстрада). Центральне вікно 2-го поверху прикрашено наличником. У високому цоколі прорізано 3 вікна.

Торцевий лівий фасад на дві осі прорізів, симетричний, виділений портиком з трикутним фронтоном, який спирається на рустовані лопатки і три пілястри на два поверхи (вікна 3-4-го поверхів розташовані між ними). Вікна 1 і 2-го поверхів знаходяться в двох неглибоких лучкових нішах. Вікна прикрашено лише підвіконними карнизами.

Дворовий фасад більш утилітарний: спрощені карнизи, пілястри та лопатки, прикрашені рустованою аркою вхідні прорізи тамбурів.

На сьогоднішній день будівля втратила більшу частину аттику бельведеру (залишились лише пілони), деякі віконні прорізи в цоколі і на першому поверсі перетворено на входи з ганками і навісами, приямками, сходами. Більшість лоджій та балкони засклені. На головних фасадах розміщені наріжні блоки кондиціонерів і супутникові антени.

Пояснювальна записка до науково-проектної документації «Історико-архітектурний опорний план міста Маріуполь Донецької області з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів» : один з документів, представлених на громадське обговорення [Електронний ресурс] / авторський колектив науковців ПОГ «Інститут культурної спадщини» ; на замовлення Головного управління містобудування і архітектури Маріупольської міської ради // Архі-Місто \ Архи-Город : офіційна сторінка громадської організації у Facebook. – 2019 р. – 11 лютого. – Режим доступу: https://ru-ru.facebook.com/arximisto/posts/291029328261867?__xts__%5B0%5D=68.ARCNM7GUeVKCsoVUyy07NzB-nfZ1ynAIpRZbGPMeZ9i5KJQWzeOAWwT6tFK202OTmmTmKydAE_QO8SPJEssy9ZXU0kwbzq0age1MDeZ36-89IJ_WnP3VM4lGpC8Q_QZJQrJTeirKqRNhSb2FnKe2YG2qThUVB821bTbzCxe4SymyvUGZ8gKYaOOICM1s3lJEh2w0IdWbzyX52YylTTRtAoE82AXZV7zj3tcYMw6yhr3FV-Y3y63qcH40q24ox9olPTZyiz1S5So1ODohNBofjCJAo3S3TrANXlf3fa9jgdEtZ65SFPdNC0bWlbLQnyY1lJ6tlVF_uY2Qh2gNe2qM19g&__tn__=K-R.

Див. с. 168–184.

Збережено стильові та ін. особливості тексту документу-оригіналу

Додаткові добірки матеріалів

Мариупольские здания, рекомендованные в список памятников архитектуры

Документ содержит перечень зданий Мариуполя, которые при исследовании исторической части города в начале 1990-х гг. харьковскими специалистами были рекомендованы в список памятников архитектуры местного значения. Также представлены фотографии зданий тех лет и фрагменты других документов (копия решения исполкома от 22.12.94 г. №59, список уже утвержденных памятников архитектуры).

https://ru.calameo.com/books/002979071dfef9eeb1596

Фрагменты документов, разработанных в начале 1990-х гг. харьковскими специалистами при исследовании исторической части города Мариуполя и составлении перечня зданий, рекомендованных в те годы в список памятников архитектуры местного значения

Все документы были отфотографированы, а альбомы с фотофиксацией – отсканированы в 2009 г. В данную подборку не включены материалы фотофиксации, отраженные в отдельной публикации "Мариупольские здания, рекомендованные в список памятников архитектуры" (https://ru.calameo.com/books/002979071dfef9eeb1596). Текст документов разрабатывался в начале 1990-х гг. и опирался на действующую тогда законодательную базу и имеющуюся историческую информацию. К отраженным в публикации документам прилагались 4 цветных плана (каждый из них составлялся из 9 фрагментов формата А3) "Мариуполь. Центр. Историко-архитектурный опорный план", "Видовое раскрытие памятников архитектуры" и панорама "Мариуполь. 1900 г.", "Зоны охраны памятников истории и культуры", в т.ч. с материалами фотофиксации)" (см. последние слайды).

https://ru.calameo.com/books/002979071dc83746719f4

Перелік будинків, згадуваних у проекті документів з розробки історико-архітектурного опорного плану м. Маріуполя (згідно з варіантами текстів, якими вони були до громадського обговорення у лютому 2019 р.)

В основі добірки - систематизована вибірка з документів, почилання на які – у переліку, наданого у публікації "Какой будет будущая историческая память Мариуполя?" від 11 лютого 2019 р. на "Архі-Місто \ Архи-Город" (https://ru-ru.facebook.com/arximisto/). Дані доповнено нформацєю з аналогічного пакету документів поч. 1990-х рр. з урахуванням перейменувань вулиць і можливих помилок.

https://ru.calameo.com/books/00297907144d70faaed6b

Пропозиції та зауваження щодо проекту документації з розробки історико-архітектурного опорного плану Маріуполя

Пропозиції та зауваження щодо науково-проектної документації "Історико-архітектурний опорний план міста Маріуполь Донецької області з визначенням меж і режимів використання зон охорони пам'яток та історичних ареалів": текстова інформація і додаткові фото з листа, надісланого у період громадського обговорення даного проекту до Головного управління містобудування і архітектури Маріупольської міської ради (6 березня 2019 р.)

https://ru.calameo.com/books/002979071e7519d866483

А також….

Мариупольские старожилы с вековой историей // 0629.com.ua : Сайт города Мариуполя. – 2017. – 28 апр. – Режим доступа: https://www.0629.com.ua/news/1637549/mariupolskie-starozily-s-vekovoj-istoriej.

Зберегти не можна зруйнувати : фільм, який було знято в рамках реалізації проекту «Закон на захисті культурної спадщини України» (прем'єра – січень 2018 р.) – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=kMML88_e82o

Дякую за увагу!

Укл. О. Дейниченко, зав. відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, член Національної спілки краєзнавців України

(березень 2019 р.)